

21.9.2021

BOFÖRVALTARENS SKYLDIGHET ATT GÖRA BROTTSANMÄLAN

1

ALLMÄNT

Enligt 14 kap. 5.4 § i konkurslagen (KonkL) som trädde i kraft 1.3.2013:

Om det finns skäl att misstänka att gäldenären kan ha gjort sig skyldig till brott mot borgenärerna, till bokföringsbrott eller till något annat sådant brott som kan ha en betydelse som är större än ringa med hänsyn till borgenärernas rätt till betalning eller till boutredningen, ska boförvaltaren vid behov göra en anmälan om brottsmisstanken till polisen.

Brottsanmälan görs till polisen, om det finns skäl att misstänka ett brott. En brottsanmälan görs inte, om det misstänkta brottet inte har någon större än ringa betydelse med tanke på borgenärernas rätt till betalning eller boutredningen. En brottsanmälan görs också i en konkurs som förfaller. Boförvaltaren ska utan ogrundat dröjsmål göra brottsanmälan när grunden för anmälan har framgått.

Boförvaltaren fogar material som stödjer brottsmisstanken till brottsanmälan. Det åligger förundersökningsmyndigheten att inhämta den egentliga bevisningen gällande brottet.

För det extra arbete som brottsanmälan ger upphov till har boförvaltaren rätt att få ett separat arvode ur konkursboets medel. De allmänna grunderna för fastställande av boförvaltarens arvode iakttas när arvodet fastställs. Då det gäller en konkurs som förfaller kan arvode och ersättning för uppkomna kostnader enligt ett domstolsbeslut betalas ur statens medel.

2

BROTTSANMÄLAN

2.1 Prövning

En brottsanmälan grundar sig alltid på boförvaltarens prövning från fall till fall. Vid prövningen ska hänsyn tas till borgenärernas intresse samt i synnerhet huruvida det misstänkta brottet har betydelse med tanke på borgenärernas rätt till betalning eller boutredningen. Om betydelsen endast är ringa, är boförvaltaren inte skyldig att göra brottsanmälan.

Det rekommenderas att anmälan om brottsmisstanke görs med mallen som finns bifogad till rekommendationen (bilaga 1). När

mallen används på ett heltäckande sätt och bilagor som påvisar brottsmisstanken bifogas till utredningsbegäran blir processen snabbare och det extra arbete som orsakas boförvaltaren av att skicka material som saknas minskar.

Efter behov kan boförvaltaren i ett ärende begära borgenärernas åsikter för att bilda sin ståndpunkt. Boförvaltaren är dock inte bunden till borgenärernas ställningstaganden. Borgenären kan alltid själv göra brottsanmälan, om inte boförvaltaren gör det.

En brottsanmälan behöver inte göras, om det misstänkta brottet gäller en kränkning av borgenärernas rättigheter och den förmögenhet som är föremål för denna är ringa. Det väsentliga vid en bedömning av brottskadan är det totala värdet av skadan och inte det belopp som eventuellt återförs till boet eller dess inverkan på omfattningen av de enskilda borgenärernas utdelning.

Frågan om när det totala värdet av en brottskada kan betraktas som ringa ska prövas av boförvaltaren från fall till fall. Ett värde som uppgår till flera tusentals euro kan i allmänhet inte betraktas som ringa. Det avgörande är dock i vart och ett fall boförvaltarens helhetsprövning där hänsyn tas till särdragen i fallet. Vid prövning av huruvida en brottsanmälan ska göras bör hänsyn tas till exempelvis sannolikheten för att rekvisitet för det eventuella misstänkta brottet uppfylls. Ju obetydligare brottskada det är fråga om, desto högre är tröskeln för att göra en brottsanmälan, om det är oklart huruvida rekvisitet uppfylls. Tröskeln för att göra en brottsanmälan ska vara anses vara lägre, om gärningen verkar planmässig.

När det gäller brottsutredningen kan gärningen anses vara av ringa betydelse, om den i praktiken inte har hunnit påverka boförvaltningen eller försvårat utredningsarbetet.

Brottsanmälan görs inte när ärendet i övrigt är av ringa betydelse. Det är inte ändamålsenligt att förundersökningsmyndigheterna belastas med anmälningar som gäller obetydliga ärenden.

Det åligger inte boförvaltaren att göra en brottsanmälan, om endast en enskild borgenär är målsägande i ett fall där ett brott misstänks. Boförvaltaren bör underrätta en borgenär om boförvaltaren upptäcker att borgenären är föremål för en brottsmisstanke. Det åligger inte boförvaltaren att anmäla till exempel ett skattebrott, utan denna anmälan ska göras av Skatteförvaltningen.

I konkursbon som saknar medel kan konkursombudsmannen enligt prövning och med statens medel låta göra en särskild granskning av gäldenärens bokföring eller gäldenären. Även

konkursboet eller en enskild gäldenär kan stå för kostnaderna för den särskilda granskningen. I detta fall är granskningsberättelsen till hjälp vid prövningen och brottsanmälan. Berättelsen över den särskilda granskningen fogas till brottsanmälan.

Innan den särskilda granskningen inleds ska boförvaltaren diskutera det misstänkta brottet med chefen för den regionala enheten för ekonomisk brottslighet, om en brottsmisstanke väcks hos boförvaltaren innan den särskilda granskningen genomförs och värdet av skadan som den misstänkte orsakat borgenärerna är avsevärt eller om egendomen som ska beslagtas är sådan att den kan omvandlas i pengar eller beslagtas i rask takt. En skada vars värde överstiger 100 000 euro ska åtminstone betraktas som en avsevärd skada för borgenärerna. På basis av diskussionerna med chefen för enheten för ekonomisk brottslighet ordnar polisen efter behov ett samarbetsmöte i syfte att diskutera hur den särskilda granskningen ska fokuseras på de omständigheter som är väsentliga med tanke på utredningen av det straffrättsliga ansvaret samt rättshandlingarna som orsakat borgenärerna skada. Protokollet över mötet med polisen utgörs samtidigt boförvaltarens brottsanmälan som avses i 14 kap. 5 § 4 mom. i konkurslagen, och boförvaltaren behöver inte göra någon separat anmälan. I granskningen ska granskaren i tillämpliga delar iaktta den procedur för genomförande av en brottsbaserad granskning som omfattats av polisen.¹

En prövning kan göras om huruvida konkursen ska fortsätta som offentlig utredning, om det misstänkta brottet som framkommit i ett konkursbo som saknar medel är allvarligt, eller om det misstänkta brottet eller konkursboet i övrigt kräver utredningar som ger upphov till extra arbete. I detta fall kan boförvaltaren kontakta konkursombudsmannens byrå. Den offentliga utredaren gör en brottsanmälan eller deltar i samarbetsmötet om konkursen fortsätter som offentlig utredning.

I gäldenärsutredningen (rekommendation 3) ska boförvaltaren redogöra för eventuellt brottsligt förfarande som han eller hon observerat i affärsverksamheten. Boförvaltaren ska vid behov kunna motivera ett beslut om att inte göra en brottsanmälan, även om han eller hon har lagt märke till brott.

2.2 Innehållet i en brottsanmälan

En bra brottsanmälan som görs hos rätt polisenhet underlättar och påskyndar inledandet av en förundersökning. Enbart en

¹ Syftet med proceduren är att den av boet beställda särskilda granskningen genomförs så att den också är till nytta för förundersökningsmyndigheten och på detta sätt effektiviserar framskridandet av hela straffprocessen och återindrivningen av värdet av skadan som orsakats borgenärerna från dem som gjort sig skyldiga till brottet. Närmare information om proceduren finns i punkt 8 i rekommendationen från delegationen för konkursärenden: ”6 Särskild granskning vid misstanke om väsentliga konkursbrott”.

hänvisning till gäldenärsutredningen utgör inte en i bestämmelsen avsedd brottsanmälan.

I början av brottsanmälan beskrivs som brottsrubriceringar de misstänkta gärningar som polisen ombeds undersöka, parter relaterade till gärningarna, grunden för partsställningen samt den misstänkta gärningens gärningsort och en kort beskrivning vad ärendet handlar om.

Konkursboets ställning som målsägande (till exempel i gäldenärsbrott 39 kap. 9.3 § i strafflagen) och vid behov även grunden för ställning skrivs ut. I anmälan antecknas också om det är frågan om ett förfallande eller pågående konkursförfarande, för att förundersökningsmyndigheterna ska vara medvetna om vem som företräder konkursboet i en eventuell straffprocess. De brottsmisstänkta och parterna ska antecknas per brottsmisstanke. I ett bo som förfaller ska även borgenärernas kontaktuppgifter antecknas.

I början av brottsanmälan är det också bra att föra fram en eventuell grund för en skyndsam förundersökning, som exempelvis kan anknyta till besittningsövertagande av vinning av brott, ett anhängigt säkringsåtgärdsärende, preskription av åtalsrätt, besittningsövertagande av dokumentmaterial eller behovet av ett samarbetsmöte. Det kan vara nödvändigt att direkt kontakta brottsutredaren separat för att säkerställa att brottsvinningen återtas eller på någon annan grund.

Därefter ska man i brottsanmälan framföra centrala uppgifter om gäldenärens/den juridiska personens verksamhet vid tiden för de misstänkta brotten. I mallen finns en tabell som ska fyllas i och som kan utnyttjas som sådan i en eventuell fortsatt process.

Med tanke på hur utredningen inriktas är det viktigt att specificera både formella och verkliga ansvariga personer och tidpunkterna då dessa personer har haft ansvariga ställningar hos den juridiska personen. Likaså behövs uppgifter om bankförbindelser som använts i verksamheten och de som är berättigade att disponera över konton för en eventuell förundersökning och inriktning av ansvaret. Därutöver behövs uppgifter om bokföringens tillstånd, bokföraren, revisorn samt bokföringsmaterialets existens och plats med tanke på eventuella förundersökningsåtgärder.

Därefter framförs de misstänkta brotten i närmare detalj. Varje misstänkt brott ska specificeras och den eventuella gärningstiden ska antecknas, om boförvaltaren känner till den. Om varje brottsmisstanke bör en tydlig gärningsbeskrivning enligt rekvisitet antecknas. I gäldenärsbrott ska misstänkta konkursåtgärder specificeras. I större helheter och brottsmisstankar som omfattar flera konkursåtgärder ska det i brottsmisstankarna i fråga om

gärningsbeskrivningar hänvisas till en bilaga som påvisar den beskrivna observationer (till exempel berättelse över särskild granskning och skattegranskning).

Om boförvaltaren i fråga om misstänkta gäldenärsbrott känner till uppgifter eller tidpunkter relaterade till ekonomiska trångmål (överskultsättning eller insolvens), ska dessa antecknas och motiveras i brottsanmälan.

Även konkursboets straff- och ersättningsanspråk ska uttryckas till den del som boförvaltaren känner till dem när brottsanmälan görs.

I slutet av brottsanmälan antecknas en förteckning över bilagor samt uppgifter om eventuella andra fall av missbruk, personer relaterade till verksamheten eller andra omständigheter som framkommit under utredningen och som boförvaltaren observerat, vilka enligt boförvaltarens åsikt bör delges förundersökningsmyndigheten. Sådana kan vara bl.a. kopplingar till andra konkursförfaranden och brottsutredningar samt observationer och utredningar relaterade till spårning av brottsvinning. Även observationer om s.k. bulvan- och terminalvårdsarrangemang skrivs ut, liksom även uppgifter om andra personer som deltagit i verksamheten i anslutning till brottsmisstanken och vars ställning eller roll bör utredas ytterligare.

Till brottsanmälan fogas det dokumentmaterial som brottsmisstanken baserar sig på. I mallen anges exempel på handlingar som bör övervägas som bilagor från fall till fall per gärning. Mottagaren av utredningsbegäran kan alltid konsulteras i fråga om inlämnande av bilagor redan innan utredningsbegäran lämnas in. En brottsanmälan som gjorts i början av en konkurs ska kompletteras senare efter behov. Det är alltid bra att konsultera mottagaren av brottsanmälan i fråga om inlämnande av omfattande material och inlämningssättet.

Enligt 39 kap. 9.3 § i strafflagen för boförvaltaren målsägandenas talan i gäldenärsbrott. En enskild borgenär har rätt att självständigt föra talan för egen del. Boförvaltarens rätt att föra talan upphör när konkursen förfaller.

Preskriptionstiden för åtalsrätt ska vid behov antecknas tydligt. Enligt 8 kap. 1 § i strafflagen preskriberas åtalsrätten om åtal inte har väckts inom

1) tjugo år, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

2) tio år, om det strängaste straffet är fängelse över två och högst åtta år,

3) fem år, om det strängaste straffet är fängelse över ett och högst två år, och

4) två år, om det strängaste straffet är fängelse högst ett år, böter eller ordningsbot.

Enligt 8 kap. 2 § i strafflagen räknas tiderna från den dag då brottet begicks. Om det i brottsrekvisitet föreskrivs att underlåtenhet är straffbart, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa den dag då den underlåtna handlingen senast borde ha utförts. Om det i brottsrekvisitet förutsätts att en viss verkan av handlingen har inträtt, räknas tiden från den dag då denna verkan inträdde. Om den brottsliga gärningen omfattar upprätthållande av ett lagstridigt tillstånd, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa först från det att detta tillstånd har upphört. Preskriptionstiden för åtalsrätten för delaktighet i brott börjar löpa samma dag som preskriptionstiden för åtalsrätten för huvudgärningen.

Av brottsanmälan ska det tydligt framgå vilka omständigheter som ligger till grund för att en gärning ska betraktas som grov.

Om boförvaltaren då brottsanmälan görs känner till att konkursen kommer att förfalla, ska detta nämnas i brottsanmälan. I en konkurs som förfaller ska boförvaltaren också med polisen komma överens om att överföra eventuellt bokföringsmaterial till polisen.

Om boförvaltaren har upprättat en boförteckning (rekommendation 2) enligt minimiinnehållet i 9 kap. 1 § i konkurslagen och gäldenärens alla borgenärer inte antecknats i boförteckningen, rekommenderar delegationen att boförvaltaren i samband med brottsanmälan av målsägandebrottet underrättar polisen om de borgenärer som framgår av bokföringen och deras fordringar. Om förundersökningen sannolikt gäller enbart det misstänkta bokföringsbrottet, är det inte nödvändigt att meddela borgenärerna och deras fordringar.

Det finns skäl att i brottsanmälan ange huruvida denna gäller någon annan förundersökning eller brottsanmälan än en sådan som boförvaltaren känner till och som redan är anhängig.

Brottsanmälan ska sparas i KOSTI-systemet under handlingar/brottshandlingar, där den finns endast tillgänglig för boförvaltaren och konkursombudsmannen.

3.1 Allmänt

De vanligaste brotten mot borgenärer är i 39 kap. i strafflagen avsedda gäldenärsbrott:

- oredlighet som gäldenär,
- gäldenärsbedrägeri och
- gynnande av borgenär.

Ett bokföringsbrott är vanligtvis ett sådant brott som försvårar utredningen av konkursboet.

Andra vanliga brott inom näringsverksamhet omfattar penningtvätt, brott mot näringsförbud, registeranteckningsbrott och aktiebolagsbrott. Det kan även vara fråga om något annat brott genom vilket borgenärernas kollektiva intresse har kränkts.

Enligt 4 kap. 5 a § i konkurslagen har gäldenären rätt att låta bli att lämna uppgifter som hänför sig till en gärning för vilken han eller hon är brottsmisstänkt (s.k. skydd mot självinkriminering). Boförvaltaren är skyldig att informera gäldenären om denna rättighet. Om gäldenären med stöd av skyddet mot självinkriminering har låtit bli att lämna uppgifter, ska gäldenären informera boförvaltaren om detta senast i samband med att boförteckningens riktighet bestyrks. Underlåtelse att lämna uppgifter ska anknyta till en anhängig förundersökning som kan specificeras. Gäldenären ska redan vara misstänkt för brottet för att ha rätt att låta bli att lämna uppgifter till boförvaltaren. Om gäldenären inte på ett trovärdigt sätt kan uppge sig vara föremål för en förundersökning som en viss polisenhet har inlett, föreligger rätten inte.

3.2 Observationer gällande terminalvårdsarrangemang

Observationer om terminalvårdsarrangemang ger orsak att utreda om brottslig verksamhet har utövats i affärsverksamheten. Med terminalvård avses ett arrangemang där en utomstående person (terminalvårdare) vid en ekonomisk krissituation träder in som ansvarig i ett bolag innan bolaget försätts i konkurs. Även aktiestocken överförs till terminalvårdaren mot en ersättning. Vanligtvis förväntas terminalvårdaren dölja de brott som de tidigare ägarna begått genom att till exempel förstöra bolagets bokföring. I en terminalvårdssituation känner den verkliga ansvariga personen och terminalvårdaren till att bolaget inte har några förutsättningarna att fortsätta en lönsam affärsverksamhet och kör avsiktligt ned den samtidigt som de försöker säkra sina egna intressen. Bolaget kan även användas för att mot ersättning ta fram falska utgiftsverifikat för något annat bolags bokföring (s.k. kvittohandel).

Anlitandet av en terminalvårdare kan, beroende på fallet, uppfylla rekvisitet för flera olika brott. Den straffrättsliga bedömningen påverkas bland annat av om den tidigare ansvariga personen har

behållit den faktiska beslutanderätten parallellt med eller i stället för den person som blivit terminalvårdare.

Anlitandet av en terminalvårdare eller regelbunden verksamhet som terminalvårdare försvårar boutredningen. Delegationen rekommenderar att en brottsanmälan görs när en terminalvårdare som försvårar boutredningen har anlitats i slutet av gäldenärsföretagets verksamhet. Verksamhet som terminalvårdare har inom rättspraxis ansetts vara en försvårande omständighet gällande straff (HD 2009:77).

3.3 Brott mot borgenärerna

3.3.1 Oredlighet som gäldenär (39 kap. 1 § i strafflagen)

Tre omständigheter krävs för att brottsrekvisitet ska uppfyllas:

1. utövarens formella eller faktiska ansvarsställning,
2. olagliga konkursåtgärder (gäldenären har förstört, donerat, överlämnat eller överfört sin egendom eller ökat sina förpliktelser), och
3. åtgärden har förorsakat obestånd eller väsentligt förvärrat obestånd.

Brottet oredlighet som gäldenär har ofta begåtts så att gäldenärens egendom har överlåtit så att den står utanför gäldenärens tillgångar utan godtagbar orsak, och detta har medfört skada för borgenärerna. Uppfyllandet av rekvisitet förutsätter inte att borgenärerna orsakats skada (se t.ex. HD 2020:101). Vid bedömningen av godtagbar orsak ska beaktande tas till huruvida rättshandlingen kunnat vara affärsekonomiskt motiverad ur bolagets perspektiv. Även ett lönsamt bolag kan hamna i ett hotande insolvenstillstånd, om dess tillgångar delas utan en affärsekonomiskt motiverad orsak utanför bolaget eller om bolaget med hänsyn till sin solvens tar stora mängder åtaganden som saknar grund med tanke på affärsverksamheten.

Insolvens kan i allmänhet konstateras genom att gäldenären inte förmår klara av sina åtaganden inom en rimlig tid efter att de förfallit till betalning. Insolvens kan påvisas på basis av till exempel betalningsdröjsmål, underskott på skattekontot eller utsokningsuppgifter. Särskild granskning kan användas för att påvisa att insolvens uppkommit eller väsentligt förvärrats samt tidpunkten då insolvensen börjat. Insolvens kan ha uppkommit även senare som en följd av gäldenärens konkursåtgärder.

3.3.2 Gäldenärsbedrägeri (39 kap. 2 § i strafflagen)

Gäldenären har skyldighet att medverka och skyldighet att hålla sig till sanningen i fråga om de uppgifter som lämnas till

boförvaltaren. Vid gäldenärsbedrägeri har gäldenären i allmänhet hemlighållit uppgifter från boförvaltaren eller gett boförvaltaren felaktiga uppgifter för att göra upp boförteckningen. Uppfyllandet av rekvisitet för gäldenärsbedrägeri förutsätter inte att boet eller borgenärerna orsakats skada.

En gäldenär kan göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri, om gäldenären på det sätt som avses i 4 kap. 5 a § i konkurslagen låter bli att lämna uppgifter till boförvaltaren utan att meddela att det är fråga om att återopa skydd mot självinkriminering.

3.3.3 Gynnande av borgenär (39 kap. 6 § i strafflagen)

Vid gynnande av borgenär är det fråga om att en gäldenär som känner till att han eller hon är insolvent gynnar vissa borgenärer på andra borgenärs bekostnad. Uppfyllandet av rekvisitet förutsätter inte att en följd orsakas, utan det räcker med att gynnandet av borgenär har gjorts i ett visst syfte. Således uppfylls rekvisitet även om gäldenären inte har fått någon direkt fördel åt sig själv eller en närstående.

Vanligtvis uppfylls rekvisitet för gynnande av borgenär om gäldenären betalar skulden i förtid eller använder ett ovanligt betalningsmedel i förhållanden som avviker från det sedvanliga. Gärningssättet kan också vara att ställa en säkerhet i efterhand på en skuld som avtalats tidigare eller något annat förfarande som kan jämföras med de ovan nämnda åtgärderna (se t.ex. HD 2009:70), där en viss borgenärs ställning förbättras på andra borgenärs bekostnad.

Straffansvaret och återvinningsansvaret är oberoende av varandra. Rättshandlingen kan återgå trots att förutsättningarna för straffbarhet inte uppfylls (se HD 2009:69 och HD 2009:70).

Det är bra att boförvaltaren observerar att den som gjort sig skyldig till gynnande av borgenär kan ha rätt att använda sin konkursfordran baserad på regressrätt för kvittning mot sin skadeståndsskuld som ska betalas till konkursboet (se HD 2018:67).

3.4 Bokföringsbrott (30 kap. 9 § i strafflagen)

Bokföringsbrott försvårar brottsutredningen och kan orsaka skada för borgenärerna. En brottsanmälan om bokföringsbrott ska i allmänhet göras oavsett dess uppskattade betydelse för tillgångarna i boet. Brottsanmälan om bokföringsbrott görs alltid bland annat om bokföringsmaterialet har förstörts, gäldenären vägrar lämna det till boförvaltaren eller om bokföringen helt och hållet har försumrats.

I brott som gäller bokföringen ska vikt fästas vid gärningens skadlighet och klandervärdhet. Om gärningen möjliggör andra ekonomiska brott, ska gärningen anses vara skadligare än i genomsnitt. Vid prövning av gärningens klandervärdhet ska hänsyn tas till bland annat

- affärsverksamhetens omfattning
- försummelsens art (om till exempel verifikaten är helt oordnade eller om de ordnats i mapper i rätt ordning, men inte registrerats i bokföringen) och omfattning (tidsmässig och kvantitativ omfattning),
- om även upprättandet av bokslut har försummats (antal år och till vilka delar),
- om felaktiga eller vilseledande transaktioner har bokförts (till exempel samma transaktioner flera gånger) och deras antal, storlek och inverkan på omsättningen,
- om bokföringen har förstörts eller dolts, eller om den har skadats, och
- om bokföringen eller en del av den har kommit i boförvaltarens besittning.

Brottsrekvisitet för bokföringsbrott uppfylls, om en rättvisande bild inte kan fås av gäldenärens verksamhetsresultat eller ekonomiska ställning. När boförvaltaren bedömer gärningens påföljder ska han eller hon beakta till vilken del försummelsen av bokföringsskyldigheten har försvårat möjligheten att få en rättvisande bild av gäldenärens verksamhetsresultat eller ekonomiska ställning. Brottsrekvisitet för bokföringsbrott uppfylls inte, om affärs- eller kontotransaktioner som bokförs i slutet av gäldenärens verksamhet inte har funnits eller de har vart ringa, även om bokföringen har försummats. Boförvaltaren bedömer huruvida brottsrekvisitet uppfylls åtminstone utifrån gäldenärens kontoutdrag som beställts.

I brottsanmälan antecknas vem som har begått gärningarna eller gjort sig skyldig till försummelsen. Detta kan vara den bokföringsskyldige själv, dennes lagstadgade företrädare, den som utövar den faktiska beslutanderätten hos gäldenären eller en person som har fått i uppdrag att sköta bokföringen. I brottsanmälan antecknas också bokförarens namn och kontaktuppgifter samt dennes eventuella yttrande om bokföringen.

3.5 Andra brott i näringsverksamheten

3.5.1 Penningtvätt (32 kap. 6 § i strafflagen)

Med penningtvätt avses omvandling eller överföring av förmögenhet som förvärvats genom brottslig verksamhet till en

laglig eller skenbart laglig affärsverksamhet så, att förmögenhetens verkliga ursprung döljs.

Penningtvätt är en accessorisk gärning och förutsätter alltid ett så kallat förbrott som ger den egendom eller vinning som senare tvättas. Syftet med penningtvätt är i allmänhet att möjliggöra användning av pengarna på ett riskfritt sätt. Penningtvätt är ett sätt för att återföra medel som skaffats genom brott till laglig affärsverksamhet.

Olika ekonomiska brott är ofta förbrott till penningtvätt. De vanligaste förbrotten är de tidigare nämnda gäldenärsbrotten, som oredlighet som gäldenär (39 kap. 1 § i strafflagen) och gäldenärsbedrägeri (39 kap. 2 § i strafflagen). Dessutom kan orättmätig ekonomisk vinning som en person berett för sig själv eller någon annan genom bedrägeri (36 kap. 1 § i strafflagen) vara föremål för penningtvättsåtgärder. Även brott mot den offentliga ekonomin, som skattebedrägeri (29 kap. 1 § i strafflagen) och subventionsbedrägeri (29 kap. 5 § i strafflagen) är typiska förbrott. Även medel som en person tillägnat sig genom förskingring (28 kap. 4 § i strafflagen) kan vara föremål för penningtvätt.

När boförvaltaren överväger att göra en brottsanmälan ska han eller hon även uppmärksamma att, enligt 32 kap. 11 § i strafflagen, grov penningtvätt (s.k. självtvätt) som utförs av en person som gjort sig skyldig till ett förbrott (t.ex. oredlighet som gäldenär) kan vara straffbart. För att gärningen ska vara straffbar förutsätts dock att penningtvättsbrottet, med beaktande av hur fortgående och planmässiga de olika gärningarna är, utgör den väsentligaste och mest klandervärda delen av brotten i fråga.

Penningtvättsbrott försvårar brottsutredningen. En brottsanmälan ska göras om penningtvätt oavsett gärningens uppskattade betydelse för boets förmögenhet.

En brottsanmälan om penningtvätt ska hålls åtskild från en i 23 § i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism avsedd skyldighet att underrätta centralen för utredning av penningtvätt om tvivelaktiga affärstransaktioner.

3.5.2 Brott mot näringsförbud (16 kap. 11 § i strafflagen)

Enligt 4 § i lagen om näringsförbud får den som meddelats näringsförbud inte:

1) själv eller genom mellanhänder driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen,

2) vara bolagsman i ett öppet bolag eller ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag eller personmedlem i en europeisk intressegruppering,

3) vara styrelsemedlem, suppleant eller verkställande direktör eller ha annan därmed jämförbar ställning i ett samfund eller en stiftelse,

4) själv eller genom mellanhänder faktiskt leda ett samfund eller en stiftelse eller en utländsk filial eller sköta dess förvaltning,

5) själv eller genom mellanhänder upprätta avtal om aktiebolagsbildning eller vara stiftare av ett andelslag,

6) själv eller genom mellanhänder förvärva på ägande eller avtal grundad bestämmanderätt i ett samfund som driver rörelse, eller

7) bedriva rörelse i Finland genom att använda en i utlandet grundad sammanslutning som mellanhand eller faktiskt leda en i utlandet grundad sammanslutning som driver rörelse i Finland i en omfattning som inte är obetydlig eller förvärva bestämmande inflytande i en sådan sammanslutning.

Delegationen rekommenderar att en brottsanmälan görs om brott mot näringsförbud. Anmälan ska också göras om en part som är mellanhand för någon annan vid kringgående av näringsförbud (16 kap. 11 § i strafflagen).

3.5.3 Registeranteckningsbrott (16 kap. 7 § i strafflagen)

En brottsanmälan om registeranteckningsbrott ska göras om gärningen förhindrar eller försvårar boutredningen eller om förfarandet varit omfattande till exempel så, att det bör misstänkas ha berört flera företag.

I brottsanmälan antecknas vem som har lämnat felaktiga uppgifter till exempel till handelsregistret och när detta skett. Om den nämnda felaktiga uppgiften har utnyttjats så att en person har berett sig själv eller någon annan ekonomisk vinning eller skadat någon annan, ska en anteckning göras om hur utnyttjandet har skett.

Det finns skäl att till brottsanmälan foga sådana etablerings- och ändringsanmälningar från handels- eller föreningsregistret av vilka det framgår vem som har gjort anteckningarna. Även till exempel förfalskade mötesprotokoll kan ha använts för det misstänkta brottet. En person som inte känner till saken kan i ett förfalskat protokoll ha blivit antecknad som ansvarig person i bolaget.

3.5.4 Aktiebolagsbrott (25 kap. 1 § i aktiebolagslagen)

I aktiebolagsbrott har bolagets medel i strid med bestämmelserna i aktiebolagslagen (ABL) delats ut till parter utanför bolaget, och samtidigt har aktieägar- eller borgenärsskyddet kränkts. Aktiebolagsbrott är straffbara endast om de är uppsåtliga, och försök till aktiebolagsbrott är inte straffbart.

Enligt principerna i aktiebolagslagen ska alla affärstransaktioner om minskar bolagets tillgångar eller ökar dess skulder ha en genuin affärsekonomisk grund. Bolagets medel ska utdelas i enlighet med 13 kap. i aktiebolagslagen. Således uppfylls rekvisitet för aktiebolagsbrott till exempel om ett beslut om vinstutdelning fattas i en situation där bolaget inte har utdelningsbara medel.

Det bör noteras att en gärning enligt brottsrekvisitet för aktiebolagsbrott även kan uppfylla rekvisitet för gäldenärsbrott. Maximistraffet för aktiebolagsbrott är fängelse i ett år, vilket innebär att ett aktiebolagsbrott preskriberas rätt snabbt (inom två år).

4

ARVODE FÖR BROTTSANMÄLAN

Ett arvode för det extra arbete som brottsanmälan förutsätter och en ersättning för de kostnader som har förorsakats av boförvaltaren av att göra brottsanmälan betalas ur boets medel. Extra arbete kan förutom av att skriva brottsanmälan även utgöras av utredningsarbete som utförs innan anmälan görs eller deltagande i ett samarbetsmöte som polisen anordnar. De sedvanliga grunderna för bestämmande av boförvaltarens arvode tillämpas när arvodet bestäms. Delegationen rekommenderar att boförvaltaren fakturerar uppgörandet av brottsanmälan som en särskild åtgärd med en separat faktura. När det gäller konkursförfaranden som förfaller rekommenderar delegationen att boförvaltaren fakturerar för uppgörandet av brottsanmälan och begär ersättning av statens medel i samband med framställan att konkursen ska förfalla.

Borgenärssammanträdet fastställer boförvaltarens arvode och kostnadsersättning. En domstol fastställer boförvaltarens arvode och kostnadsersättning, om konkursen förfaller. På begäran av boförvaltaren kan domstolen bestämma att det till förvaltaren utbetalas arvode och ersättning om högst 600 euro, med tillägg av moms, av statens medel till den del konkursboet inte har tillräckliga medel för att betala dessa.

Brottsanmälan ska inte skickas till tingsrätten i samband med begäran om att fastställa arvodet. Om det dock är nödvändigt att göra detta till exempel på begäran av tingsrätten, ska domstolen begäras att förordna att brottsanmälan ska hållas hemlig i enlighet

med 10 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, förutsatt att brottsanmälan är en sekretessbelagd handling enligt 24 § 1 mom. 2 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. I begäran om sekretess ska även framföras för vilken tid sekretessen yrkas (till exempel två år eller fram till ett bestämt datum).

Boförvaltaren har inte rätt till arvode för en onödig brottsanmälan.

Helsingfors den 21 september 2021

Sami Uoti
ordförande

Simo Viljamaa
sekreterare